

ՍԻՐՈՅ ՔՈ ՀՈՒՐ ԱՐԿԵԱԼ ՅԵՐԿԻՐ

Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքը մի տեսակ գործնականացնումն է եկեղեցիների միասնութեան, էկումէնիկ շարժման: Բարեկամական կապեր ունի բազմաթիւ օտար եկեղեցիների, հոգեւորականների հետ: Վերջիններս աշխոյժ հետաքրքրութիւն են ցուցաբերում հայ հոգեւոր երգի, ժամասացութեան նկատմամբ:

Օտար եկեղեցիներից ամենաշատը այցելում էինք գերմանացի բենեդիկտեանների Դորմիշըն եկեղեցին Հայոց Ս. Փրկիչ վանքի հարեւանութեամբ: Դա Ս. Կոյսի ննջման վայրն է, Յովհաննէս Աւետարանիչի տունը: Դորմիշընի բարձրադիր գմբեքը երեւում է գրեթէ ամէն կողմից: Ներսից տաճարի պատերն ու գմբեքը զարդարուած են գունեղ խճանկարներով: Կառոյցն աչքի է ընկնում, այսպէս ասած, նորարարական լուծումներով: Թվում է, Սուրբ երկրում ընդհանրապէս եւ մասնաւորաբար Երուսաղէմում արդիական ոճի եկեղեցիներն աւելի շատ են, քան որեւէ այլ տեղ: Գուցէ պարադոքս է:

Արմէն սարկաւազ Աթանանեանի ընկերակցութեամբ դիտել եմ, օրինակ, Նազարէթի հսկայ եկեղեցու սրբապատկերները, որոնցից ամէն մէկը մի երկրի արուեստագէտի գործ է (սկսած ամերիկացիներից վերջացած ճապոնացիներով): Ամենատարբեր ոճերի մի խառնուրդ, որ պահպանողական մարդը չի կարող արդարացնել: Այս վիթխարի եկեղեցին կառուցուած է Մարիամ Աստուածածնի տան ու Հայր Յովսէփի արհեստանոցի տեղում եւ աւելի շուտ թանգարան է, ցուցարան, բայց ոչ եկեղեցի: Արդիական եկեղեցիներ կառուցողները կարծես ձգտում են ակներեւ դարձնել ժամանակակից հարտարուեստի նուաճումները, շինարարական գործի զարգացման յարընթացը: Մի ուրիշ եկեղեցի կառուցել են ֆրանսիացիները այնտեղ, ուր Պետրոսը երեք անգամ ուրացաւ Վարդապետին

մինչեւ երրորդ ափորականչը, եւ գմբեթի ծայրին խաչի փոխարէն ափաղաղն է թառել:

Ինչեւէ, մեր տեսած բազմաթիւ արդիական եկեղեցիներից մեզ ամենահարազատը Դորմիշըն էր: Առաջին անգամ այնտեղ այցելեցինք ընթացիկ տարուայ Յունուարի Յին: Բոննից ժամանել էր պրոֆեսոր Վոլֆգանգ Բրեդշնայդերը: Երեկոն քացեց Տէր Նիկոլան: Եւրոպական մի քանի լեզուներով, նաեւ հայերէն, նա ողջունեց ունկնդիրներին, հակիրճ ներկայացրեց երաժշտին եւ մատուցելիք հոգեւոր երաժշտութիւնը, ապա հրաւիրեց ունկնդրել երգեհոնային համերգը: Վերջում հանդիսատեսին սպասում էր թեթեւ հիւրասիրութիւն:

Գարնանը Տէր Նիկոլան կազմակերպեց Ս. Յակոբեանց վանքի ժառանգաւորաց վարժարանի եկեղեցական երաժշտութեան եւ ձայնամարզութեան ուսուցիչ Վարուժան Մարգարեանի համերգը. նուագակցում էր նոյն վարժարանի դաշնակի դասատու Վաչէ Շարաֆեանը:

Գուցէ համերգներն էին պատճառը, որ ինձ նման այցելուներին Դորմիշըն եկեղեցին աւելի շատ ֆիլիարմոնիկ հաստատութիւն էր թվում, կամ թերեւս կառոյցի արդիականութիւնը: Իրականում, սակայն, դա սովորական մի եկեղեցի է, եւ լիլիեցուն է լինում նաեւ արարողութիւնների ժամանակ: Մեծ էր ցանկութիւնս տեսնելու այնտեղ Ունկուայի արարողութիւնը, որը տեղի պիտի ունենար Ապրիլի 13ին, եւ որի յայտագրի անուանաթերթին հայկական

միջնադարեան ձեռագիր մատենանից վերցրած մանրանկար էր Ունկուռայի տեսարան: Դորմիշընի մշտական յանախորդներից ու զբոսաշրջիկներից «տեղ ու դադար չկար», եւ մենք գրկուեցինք շատ հետաքրքրական արարողութիւնից:

Մայիսի 1-2ին մի խումբ հայ ուսուցիչներով հիւրընկալուեցինք Տաթլայի բնեկտիկտեան վանքում, որի տեսուչն էր Տէր Նիկողան: Վանքի սիրալիք պաշտօնեայ Լեւոնը ջանք չիմայեց մեր հանգիստը իմաստալի անցկացնելու համար: Վանքը Տիբերիական Մովսիսի ափին գրախոսային անտառակի մէջ է. կալուածքը գերմանացիները վարձել են 99 տարով:

Տէր Նիկողան առանձնակի մտերմու-

թեամբ է կապուած Հայ եկեղեցու հետ: Հայոց վանքի ընծայարանում նա երբեմն աւանդում է ընդհանուր եկեղեցւոյ պատմութիւնը եւ աստուածաբանական գիտելիքներ: Թէ՛ Երուսաղէմի մէջ, թէ՛ նրանից դուրս (Բեթղեհէմ եւ այլն) այս հոգեւորականը սիրով է մասնակցում հայոց պատարագներին, երգում է մեծ մասամբ յիշողութեամբ, առանց պարտիտուրը նայելու: Եւ հիմա, ամիսներ անց, Երեւանում, կարծես աչիս առաջ է Տէր Նիկողան. Ս. Հրեշտակապետաց եկեղեցւում հսկումի պահին յուզումով ու հարազատօրէն երգում է դպիրների դասի հետ Ս. Ներսէս Շնորհալի հայրապետի «Նայեաց սիրովը»:

ԱՐՇԱԿ ՄԱԴՈՅԱՆ

ՊԼԾԵԱԼ ՏԱՃԱՐԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Երուսաղէմից Զիթենեաց լեւոյ բաժանում է Կեղրոնի ձորակով: Սա յաճախակի թափա-
ռումներն վայրն է եղել երկար ժամանակ. բանիցս գնացել եմ Գեթեմանի այգին, անցել
մահմեդականների գերեզմանոցով, չըջազննել Հին Բաղաբի պարիսպները ...

Երեք մեծ միաստուածեան կրօնների՝
ֆրիստոնէութեան, հրէութեան եւ մահմեդա-
կանների, գերեզմանոցներն այստեղ են:
Եւ գուցէ խորհրդանշական իմաստ ունի
այն, որ հէնց Կեղրոնի ձորակում են
լինելու Փրկչի երկրորդ գալուստն ու
վերջին դատաստանը: Այդ օրը նրա
ոտքերը կանգնելու են Զիթենեաց լեւան
վրայ եւ նա իրագործելու է քացարձակ
արդարութիւնը, որին ձգտում եւ չի
հասնում մարդկութիւնը:

Բայց ինձ ներկայից ու մանաւանդ
հեռու ապագայից աւելի հրապուրում են
վիպական անցեալի յիշատակները, սուրբ-
գրական եւ նոյնիսկ պարականոն աւան-
դապատումները: Գալիքը մարգարէների
ու պայծառատեսների մենաշնորհը չէ՞:

Նորից, ահա, հանապարհս իջնում է

ձորակը, որ ելնի հանդիպակաց Տնօրինա-
կան յիշատակներով առաւել յագեցած
բարձունքը: Քրիստոսի հանապարհը
մշտապէս անցել է այստեղով: Նա ըմբռնել
է գեղեցկութիւնը կանաչ քնանկարի, որ
շնչում էր ոչ միայն ձիթենիների, այլեւ
արմաւենու, սոճու ու մրտենիի բոյրով ...

Երուսաղէմից մօտ մէկ ժամուայ,
հետիոտն հանապարհ է Զիթենեաց լեւ:
Հարաւից հիւսիս ձգուող սուրբգրական
այս բարձրաւանդակը երեք գագաթ ունի
գրեթէ աննկատելի, մեղմաթէփ լանջերով:
Հարաւայինը ամենացածրն է, ենթադրեալ
Ապականութեան լեւոյ: Գեթեմանին նրա
ստորոտին է: Միջին կատարը Համբարձման
բլուրն է, որ, աննշան չափով (մի քանի
տասնեակ մետր) բարձր է Երուսաղէմից եւ
մի տեսակ դիտարան է. կարելի է բարձրանալ